

Μυστήριο της Μετανοίας

Μυστήριο της μετανοίας ή **εξομολόγηση** ή **δεύτερο βάπτισμα** αποκαλείται το θεοσύστατο μυστήριο της εκκλησίας κατά το οποίο παρέχεται στα μέλη της εκκλησίας θεραπεία δια της αφέσεως των αμαρτιών. Στόχος του μυστηρίου είναι η συνεχής θεραπεία των ασθενειών (πνευματικών και σωματικών) που αποκτούν τα μέλη της εκκλησίας, από την αυτεξούσια κίνησή τους προς το κακό. Είναι μυστήριο επαναλαμβανόμενο και αποτελεί ένα "από τα ιαματικότερα και δραστικότερα (μυστήρια) ως προς τη διόρθωση αρρωστημένων μελών".

Πηγη: <http://el.orthodoxwiki.org/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1>

Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΕΡΟ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ

Α΄. Ορισμός μετανοίας.

ΠΡΙΝ δούμε τη διδασκαλία του ι. Χρυσοστόμου για την μετάνοια, ας παραθέσουμε ένα ορισμό της μετάνοιας που δίδει σε σχετική ομιλία του. «Η μετάνοια είναι», λέγει ο ιερός πατήρ, «θεραπευτικό ιατρείο της αμαρτίας· είναι δώρο ουράνιο, δύναμη θαυμαστή, χάρη που νικά τις συνέπειες των νόμων. Γι' αυτό δεν απορρίπτει τον

πόρνο, δεν διώχνει το μοιχό, δεν αποστρέφεται τον μέθυσσο, δεν σιχαίνεται τον ειδωλολάτρη, δεν απομακρύνει τον κακολόγο, δεν διώχνει τον βλάσφημο, ούτε τον αλαζόνα, αλλ' όλους τους μεταβάλλει· γιατί η μετάνοια είναι χωνευτήρι της αμαρτίας»¹.

Β΄. Αποτελεσματικότητα της μετανοίας.

Από τον ορισμό που παραθέσαμε φαίνεται η αξία και η αποτελεσματικότητα της μετανοίας. Η μετάνοια αφ' ενός εξαφανίζει τις παρανομίες, τα δάκρυα, τις ενοχές, τον φόβο, την απόγνωση, και μας δίδει παρρησία προς τον Θεό, αφ' ετέρου αλλάζει οντολογικά την μεταπτωτική φύση μας. Η Εκκλησία, μέσα στην οποία ανθεί και αξιοποιείται η μετάνοια, είναι ανώτερη και από την κιβωτό του Νώε. Διότι η κιβωτός εκείνη δέχθηκε ζώα και τα διατήρησε σώα από τον κατακλυσμό, δεν άλλαξε όμως την φύση τους. Ο λύκος παρέμεινε λύκος και το γεράκι το ίδιο. Ενώ εδώ η μετάνοια δίνει την δυνατότητα στον λύκο να γίνει πρόβατο και στο φίδι αρνί. Όχι βέβαια ότι ο άνθρωπος παίρνει κάτι που δεν είχε, αλλά με την απομάκρυνσή του από την αμαρτία ξαναγυρίζει στο αρχαίο κάλλος, ξαναγίνεται εικόνα Θεού².

Ρωτούσαν οι ακροατές τον Χρυσόστομο· «Είναι δυνατό να μετανοήσει κανείς και να σωθεί;». «Όλη τη ζωή μου την πέρασα μέσα στις αμαρτίες, και σώζομαι εάν μετανοήσω;»³. Και απαντούσε ο ι. πατήρ· «Ασφαλώς. Βεβαιότατα. Ο Κύριός μας έχει την δύναμη να εξαλείφει τα αμαρτήματα σε τέτοιο βαθμό, ώστε ούτε ίχνος να μη μείνει. Στην περίπτωση των ιατρών του σώματος αυτό μερικές φορές είναι αδύνατο. Γι' αυτό, ενώ το τραύμα θεραπεύεται, η ουλή μένει. Ο Θεός όμως, όταν εξαλείφει τα αμαρτήματα, ούτε ουλή αφήνει ούτε ίχνος επιτρέπει να μείνει, αλλά μαζί με την υγεία χαρίζει και την ομορφιά, μαζί με την απαλλαγή της τιμωρίας δίνει και τη δικαιοσύνη, και κάνει εκείνον που έχει αμαρτήσει ίσον με εκείνον που δεν έχει αμαρτήσει. Γιατί εξαλείφει το αμάρτημα και το κάνει ούτε καν να υπάρχει και σαν να μη έγινε. Τόσο πολύ τέλεια το εξαλείφει, χωρίς να μένει ούτε ουλή

ούτε ίχνος ούτε σημάδι αποδεικτικό ούτε δείγμα»4. Γι' αυτό ο Ησαΐας βροντοφωνάζει· «Και δεύτε διαλεχθώμεν, λέγει Κύριος· και εάν ώσιν αι αμαρτίαι υμών ως φοινικούν, ως χιόνα λευκανώ, εάν δε ώσιν ως κόκκινον, ως έριον λευκανώ»5. Βλέπετε, αναφωνεί ο ι. πατήρ σχολιάζοντας το χωρίο του Ησαΐα, βλέπετε, εάν κάπου υπάρχει ουλή ή ρυτίδα μαζί με το χρώμα της καθαρότητας; Μήπως υπάρχουν κάπου μαυράδια ή λεκέδες; Πουθενά δεν φαίνονται. Η παντοδυναμία του Θεού, όταν το ζητήσει ο άνθρωπος, εξαλείφει τα πάντα6.

Γ'. Έμπρακτη και ουσιαστική μετάνοια.

Αλλά ενώ η μετάνοια έχει τόση αξία και αποτελεσματικότητα, για να δρέψουμε τους καρπούς της πρέπει η προσωπική μας μετάνοια να είναι έμπρακτη και ουσιαστική. Διότι «μετάνοια είναι όχι εκείνη που διακηρύσσεται με λόγια, αλλ' εκείνη που διαβεβαιώνεται από τα ίδια τα πράγματα»7. Ο Ησαΐας λέγει· «Λούσασθε και καθαροί γίνεσθε, αφέλετε τας πονηρίας από των ψυχών υμών απέναντι των οφθαλμών μου»8. Και σχολιάζει ο άγιος Ιωάννης· Αφού λέγει «αφέλετε τας πονηρίας από των καρδιών υμών», γιατί προσθέτει και « απέναντι των οφθαλμών μου»; Δεν ήταν αρκετό το πρώτο μέρος της προτάσεως; Γιατί διαφορετικά βλέπουν τα μάτια των ανθρώπων και διαφορετικά ο οφθαλμός του Θεού. «Ο άνθρωπος βλέπει στο πρόσωπο, ενώ ο Θεός στην καρδιά»9. Είναι σαν να λέγει ο Θεός στους ανθρώπους, που μετά την πτώση υποκρίνονται και παίζουν συνεχώς θέατρο ακόμη και μπροστά στα μάτια του Θεού, ότι προσέξτε, μη νοθεύετε τη μετάνοια με προσχήματα, αλλά δείξτε τους καρπούς της μετανοίας10.

Πολύ σοφά και αξιοπρόσεκτα λόγια. Διότι οι άνθρωποι ρέπουν σε μια τυπική μετάνοια. Ακόμη και οι ευσεβέστεροι εφησυχάζουν απλώς σε κάποια σωματική άσκηση, συνήθως νηστεία, την οποία χρησιμοποιούν και ως μόνη προετοιμασία για τη θεία κοινωνία. Γι' αυτό ο ι. πατήρ σε ομιλία του λεχθείσα κατά την περίοδο της Μ. Σαρακοστής, την κατ' εξοχήν περίοδο μετανοίας, λέγει τα εξής. «Είναι δυνατό να υποστούμε τον κόπο της νηστείας, αλλά να μη λάβουμε το μισθό της νηστείας. Πως; Όταν απέχουμε βέβαια από τις τροφές, δεν απέχουμε όμως από τα αμαρτήματα· όταν δεν τρώμε κρέατα, κατατρώμε όμως τα σπίτια των πτωχών· όταν δεν μεθάμε βέβαια με κρασί, μεθάμε όμως με την πονηρή επιθυμία· όταν μένουμε όλη τη μέρα νηστικοί, αλλά περνούμε όλη τη την ημέρα με ακόλαστα θεάματα. Να, και κόπος νηστείας, και μισθός νηστείας κανένας, όταν πηγαίνουμε στα θέατρα παρανομίας»11. Τι θα έλεγε ο ι. πατήρ σήμερα, εάν έβλεπε ότι το θέατρο της εποχής του, που το θεωρούσε «καθέδρα της διαφθοράς, γυμναστήριο της ακολασίας, διδασκαλείο της ασελγείας και όλων των κακών»12,

μπήκε μέσω της τηλεόρασεως σε κάθε σπίτι, σε κάθε γωνιά της γης, και οι χριστιανοί ξοδεύουν ώρες ολόκληρες για να παρακολουθούν πιστεύοντας συγχρόνως ότι είναι ιδεώδεις πιστοί; Κι όμως «μοιχεία είναι όχι μόνο η ένωση, ούτε μόνο η σαρκική μείξη, αλλά και το ακόλαστο βλέμμα»¹³, και οι πνευματικοί οφείλουν να τονίζουν, ότι δεν νοείται μετάνοια εάν συνυπάρχει παρακολούθηση αισχρών θεαμάτων.

Δ΄. Εμπόδια μετανοίας.

α΄) Ο νόμος είναι κοπιαστικός. Ο Θεός μας ζητά αδύνατα.

Αυτή είναι μια απάντηση που έδιναν οι ακροατές του ι. Χρυσοστόμου στις ζωηρές προτροπές του για μετάνοια. Και απαντούσε ο άγιος πατήρ· Κλείσε το στόμα σου, μη κατηγορείς τον Κύριο· γιατί δεν αποτελεί αυτό δικαιολογία, αλλά προσθήκη της αμαρτίας πολύ πιο χειρότερη από την προηγούμενη. Αυτοί που λένε παρόμοιες δήθεν δικαιολογίες μοιάζουν με το δούλο που πήρε ένα τάλαντο χωρίς να το αξιοποιήσει και, όταν θέλησε να δικαιολογηθεί, είπε· «Ήξερα ότι είσαι σκληρός· θερίζεις όπου δεν έσπειρες και μαζεύεις απ' όπου δεν σκόρπισες»¹⁴. Μη κατηγορείς τον Κύριο· δεν πρόσταξε αδύνατα. Κι αυτό φαίνεται απ' το ότι υπάρχουν άνθρωποι που όχι απλώς τα τηρούν αλλά και υπερβαίνουν. Π.χ. υπάρχουν άνθρωποι όχι απλώς ηθικοί αλλά και παρθένοι εντελώς. Υπάρχουν άνθρωποι όχι απλώς ελεήμονες αλλά εντελώς ακτήμονες. Όλα αυτά δείχνουν την ευκολία των προσταγμάτων του Θεού. Δεν θα τα υπερέβαιναν αυτά, αν δεν ήταν εύκολα. Εύκολα λοιπόν τα προστάγματα του Θεού και όχι δύσκολα¹⁵. Τώρα, αν σε πολλούς φαίνονται δύσκολα τα προστάγματα του ευαγγελίου, είναι δύσκολα όχι από τη φύση τους αλλ' εξ αιτίας της ραθυμίας των ακροατών. Η δυσκολία δεν βρίσκεται στη φύση των πραγμάτων, αλλά στην προαίρεση των ανθρώπων. Και ότι αυτό είναι αληθινό γίνεται φανερό από το εξής· το μέλι έχει φύση γλυκιά και ευχάριστη, αλλά στους ασθενείς είναι πικρό και αηδιαστικό· όχι όμως από τη φύση του αλλά εξ αιτίας της ασθένειας εκείνων. Έτσι και ο νόμος, αν φαίνεται ότι είναι βαρύς, αυτό προέρχεται όχι από τη φύση του, αλλ' από τη ραθυμία μας¹⁶.

β΄) Απόγνωση και αδιαφορία.

Δύο βασικά και δυσυπέρβλητα εμπόδια για να δεχθούμε την ωφέλεια της σωστής μετανοίας είναι η απόγνωση και η αδιαφορία.

Η απόγνωση δεν αφήνει τον πεσμένο να σηκωθεί, ενώ η αδιαφορία οδηγεί στην πτώση εκείνον που είναι όρθιος. Η δύναμη της απογνώσεως και της αδιαφορίας φαίνεται σε πολλά βιβλικά παραδείγματα. Ο διάβολος πριν την πτώση του ήταν αγαθός· έδειξε αδιαφορία, έπεσε, και μετά κυριεύθηκε από απόγνωση και

χάθηκε. Ο Παύλος ήταν βλάσφημος και διώκτης της Εκκλησίας· έδειξε όμως προθυμία, δεν κυριεύθηκε από απόγνωση, και έγινε ίσος με τους αγγέλους. Ο Ιούδας ήταν απόστολος· αλλ' επειδή έδειξε ραθυμία, έγινε προδότης. Ο ληστής μετά από τόση κακία, επειδή δεν κυριεύθηκε από απόγνωση, έγινε πρώτος πολίτης του παραδείσου· το ίδιο και ο τελώνης. Ενώ ο Φαρισαίος από εγωισμό και αφοβία για τους κινδύνους της πνευματικής ζωής κατρακύλησε από το ύψος της αρετής. Και δεν είναι μόνο άτομα που καταστράφηκαν ή σώθηκαν, αναλόγως της στάσεώς τους, αλλά και ολόκληρες πόλεις. Τα Σόδομα και η Γομόρα καταστράφηκαν από την αδιαφορία τους. Είναι χαρακτηριστική η στάση των γαμβρών του Λώτ, όταν τους ειδοποίησε ότι θα καταστρέψει ο Θεός την πόλη τους. «Έδοξε γελοιάζειν εναντίον των γαμβρών αυτού»¹⁷, λέει η αγία Γραφή. Τους φάνηκε ότι τους κοροϊδεύει και ότι τους λέει αστεία πράγματα. Και όχι μόνο πόλεις αλλά ολόκληρη η οικουμένη καταστράφηκε από την αδιαφορία της την εποχή του Νώε. Αντιθέτως η πόλη της Νινευή, επειδή δεν έπεσε στην απόγνωση αλλά έδειξε συγκλονιστική μετάνοια, σε τρεις μέρες σώθηκε¹⁸.

«Κανείς λοιπόν ας μην απελπίζεται για την σωτηρία του. Δεν είναι φυσική η κακία· έχουμε τιμηθεί με προαίρεση και ελευθερία. Είσαι τελώνης; Μπορείς να γίνεις ευαγγελιστής. Είσαι βλάσφημος; Μπορείς να γίνεις απόστολος. Είσαι ληστής; Μπορείς να ληλατήσεις τον παράδεισο. Είσαι μάγος; Μπορείς να προσκυνήσεις τον Κύριο. Δεν υπάρχει καμμία αμαρτία που να μην σβήνεται με την μετάνοια. Γι' αυτό ο Κύριος διάλεξε τους πιο καλούς καρπούς της πονηρίας, για να μη μπορεί κανείς στο τέλος ν' απαλλαγεί από τη κατηγορία»¹⁹. Μόνο ας προσέχουμε τη ραθυμία και τη αδιαφορία.

γ') Η ντροπή

Τρίτο βασικό και ουσιαστικό εμπόδιο για τη μετάνοια είναι η ντροπή. Πολύ μεγάλο εμπόδιο. Η ντροπή δόθηκε από τον Θεό για να μας συγκρατεί από τον κατήφορο της αμαρτίας. Κι όμως το δώρο του Θεού το πήρε ο σατανάς και το έκανε εμπόδιο για τη μετάνοια.

«Πρόσεχε τι σου έκανε ο διάβολος», αναφωνεί ο ι. πατήρ. «Δύο είναι αυτά· η αμαρτία είναι τραύμα, η μετάνοια φάρμακο. Η αμαρτία έχει ντροπή, ενώ η μετάνοια έχει την παρρησία· η αμαρτία προκαλεί το σάπισμα, η μετάνοια προκαλεί την θεραπεία. Την τάξη αυτή αντέστρεψε ο σατανάς, και έδωσε την παρρησία στην αμαρτία και τη ντροπή στη μετάνοια»²⁸.

Γιατί όμως να το δεχόμαστε αυτό, τη δαιμονική αυτή ανατροπή των πραγμάτων; «Μήπως το φάρμακο προξενεί τη σαπίλα; Μήπως το τραύμα παρέχει τη θεραπεία»²¹. Δεν λέει η αγία Γραφή «Λέγε

γαρ τὰς ανομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς»²², και «δίκαιος εαυτοῦ κατήγορος εν πρωτολογία»²³; Δεν καταλαβαίνουμε ὅτι μ' αὐτὴ τὴν ανατροπὴ τῶν πραγμάτων ὁ σατανὰς και στὴν αμαρτία μας σέρνει και ἀπὸ τὴ μετάνοια μας ἀποτρέπει;

«Τι ντρέπεσαι τώρα; Ὅταν πόρνευες δεν ντρεπόσουν, ὅταν παίρνεις τὸ φάρμακο ντρέπεσαι; Ὅταν ἀπαλλάσσεις τὸν εαυτό σου ἀπὸ τὴν αμαρτία ντρέπεσαι; Τότε ὀφείλεις να ντρέπεσαι, ὅταν ἀμάρτανες· τώρα που γίνεσαι δίκαιος ὄχι»²⁴.

Ε΄. Μετάνοια και χρόνος.

Για τὴν μετάνοια δεν χρειάζεται μεγάλο διάστημα χρόνου. Εὰν ὑπάρχει ζήλος και ὁρμὴ, ἀρκεὶ και μία στιγμή.

Ὁ Πέτρος ἀρνήθηκε τὸν Χριστό τρεὶς φορές. Ἐφθασε στο κατάντημα να φοβηθεὶ μία υπηρετιούλα. Κι ὁμως, τὴν ἴδια νύχτα που ἔπεσε, τὴν ἴδια και σηκώθηκε. Τὴν ἴδια νύχτα και τὴν πληγὴ δέχτηκε και τὸ φάρμακο. Και ἀρρώστησε και ἐπανέυρε τὴν υγεία του. Ἡ πτώση του φοβερὴ· κανένα κακό δεν εἶναι ἴσο με τὴν ἀρνηση. Τὸ ἀξίωμά του μεγάλο· ἦταν ἀπόστολος. Με ἀνθρώπινα κριτήρια συγγνώμη γι' αὐτόν δεν ὑπῆρχε. Κι ὁμως μέσα σε μία νύχτα βρῆκε τὴν θεραπεία. Οἱ Νινευῖτες καταδικάσθηκαν ἀμετάκλητα ἀπὸ τὸν Θεὸ να καταστραφούν εντὸς τριῶν ἡμερῶν. Κι ὁμως μέσα σε τρεὶς μέρες κατόρθωσαν να εξαλείψουν τόσων αμαρτημάτων ὁργή²³.

«Δεν περιμένει ὁ Θεὸς να περάσει χρόνος ἀπὸ τὴ μετάνοια· εἶπες τὴν αμαρτία σου, δικαιώθηκες· μετανόησες, ἐλεήθηκες. Δεν ἀπομακρύνει τὴν αμαρτία ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ τρόπος ἐκείνου που μετανοεὶ σβῆνει τὴν αμαρτία· εἶναι δυνατό να περάσει πολὺς χρόνος και να μὴ ἐπιτύχει κάποιος τὴν σωτηρία· και ἄλλος πάλι μέσα σε λίγο χρόνο, ἀφού ἐξομολογηθεὶ εὐλικρινά, ν' ἀπαλλαχθεὶ ἀπὸ τὴν αμαρτία»²⁶. Ἐτσι ὁ μακάριος Σαμουήλ, ἀν και ἀνάλωσε πολὺ χρόνο για να προσεύχεται να σωθεὶ ὁ Σαούλ, δεν πέτυχε τίποτα, διότι δεν τὸν βοήθησε ὁ τρόπος του Σαούλ. Ἐνῶ ὁ μακάριος Δαυίδ, που μετὰ τὸν ἔλεγχο του Νάθαν ἔδειξε εὐλικρινὴ μετάνοια, σώθηκε. Ἐνας λόγος εὐλικρινῆς, που λέχθηκε μέσα σε μία στιγμή, πρόσφερε ἀμέσως τὴ σωτηρία²⁷. Διότι μόλις εἶπε ὁ Δαυίδ «Ἥμαρτον τῷ Κυρίῳ» ἀμέσως του εἶπε ὁ Νάθαν· «Και Κύριος παρεβίβασε τὸ ἀμάρτημά σου, ὁ μὴ ἀποθάνης»²⁸.

Λοιπὸν δεν χρειάζεται χρόνος για τὴ μετάνοια ἀλλὰ διάθεση. Τὸ μόνο που δεν πρέπει να μας διαφεύγει, ὅτι «ὁ τωρινὸς καιρὸς εἶναι καιρὸς μετανοίας· γιατί εἶναι μεγάλος ὁ φόβος για τα αμαρτήματα που διαπράξαμε, ἀν δεν προλάβει ἡ μετάνοια τὴ τιμωρία»²⁹. «Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπο αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει»³⁰. Κάποτε θα ἔλθει ἡ ὥρα που θα διαλυθεὶ τὸ θέατρο του κόσμου αὐτοῦ, ἢ θα

τελειώσει η ζωή μας. Τότε πλέον θα αρχίσει ο χρόνος της κρίσεως. Ας εκμεταλλευθούμε τον τωρινό χρόνο της μετανοίας. Μέχρι τώρα φροντίζαμε να ζούμε για την σάρκα, τις ηδονές, τη δόξα. Ας φροντίσουμε πλέον για το πνεύμα, για τις αρετές, για τη μετάνοια. Μια επίσκεψη στους τάφους αρκεί να μας συνετίσει. Δεν υπάρχει εκεί πλέον η ομορφιά της νεότητας, το χαρούμενο πρόσωπο, τα όμορφα μάτια, τα φλογερά χείλη, το λαμπερό μέτωπο, η καλοκαμωμένη μύτη. Δεν ξεχωρίζει ο σοφός από τον αγράμματο, ο ιδιώτης από τον βασιλιά, ο ευγενής από τον δούλο. Αυτά αν σκεφθούμε, όσο ακόμη έχουμε καιρό, ας επιστρέψουμε από τον πλανημένο δρόμο μας³¹.

Και αφού αναγκαστικά θα λυπηθούμε για τα αμαρτήματά μας, είτε εδώ είτε εκεί, είναι προτιμότερο να λυπηθούμε εδώ, παρά εκεί. Και στην άλλη ζωή θα υπάρχει λύπη για τις αμαρτίες, αλλά δεν θα υπάρχει λύτρωση και βελτίωση της καταστάσεως. Διότι λέγει ο ψαλμωδός: «Εν τω Άδη τις εξομολογήσεται σοι;»³². Όχι ότι δεν θα εξομολογούμεθα, αλλά ότι θα αποβαίνει μάταιο. Παράδειγμα η περίπτωση του πλουσίου και του φτωχού Λαζάρου. Ο πλούσιος υποφέροντας στην κόλαση βελτιώνεται και ενδιαφέρεται για τα πέντε αδέρφια του -αν και δεν τα βλέπει, όπως έβλεπε χρόνια τον Λάζαρο- να μη καταντήσουν όπως κι αυτός. Αφού απέτυχε ο ίδιος να ευεργετηθεί, στη συνέχεια φροντίζει για την σωτηρία των άλλων. Πόσο σκληρός ήταν πριν, και πόσο φιλόανθρωπος έγινε μετά! Κι όμως δεν ωφελήθηκε σε τίποτα από τη μετάνοια και βελτίωσή του αυτή. Διότι η μετάνοιά ήταν άκαιρος³³.

ΣΤ΄. Ιδιότητες Θεού και μετάνοια.

Για να συνειδητοποιήσουμε πόσο εύκολα μας δέχεται ο Θεός και πόσο επιθυμεί την επιστροφή μας, ο ι. Χρυσόστομος, ευκαίρως-ακαίρως, αναφέρεται στις ιδιότητες και τα γνωρίσματα του Θεού. Έτσι ο Θεός είναι·

α΄) Ήμερος Δεσπότης.

Ο Θεός είναι ήμερος Δεσπότης. Θέλει μια αιτία να βρει και αμέσως να επιδείξει όλη τη φιλανθρωπία του. Ο Θεός, εάν αμαρτάνοντας και μένοντες ατιμώρητοι δεν γινόμασταν χειρότεροι, θα παρέβλεπε την τιμωρία μας. Αλλά ξέρει ότι η ζημιά που υφιστάμεθα, εάν αμαρτάνοντας δεν τιμωρηθούμε, δεν είναι λιγώτερη από τη ζημιά που υφιστάμεθα από τα ίδια τα αμαρτήματα. Επειδή λοιπόν θέλει να διορθώσει τιμωρεί, και όχι για να πάρει ικανοποίηση.

Γι' αυτό λέει στο Μωυσή: «Άφες με, και θυμωθείς εκτρίψω αυτούς»³⁴. Όχι ότι ο Μωυσής τον κρατούσε, διότι παρευρισκόταν σιωπών, αλλά επειδή οι Ισραηλίτες έκαναν πράξεις άξιες τιμωρίας,

και ήταν αναγκαία η τιμωρία, ο Θεός όμως δεν ήθελε να τους τιμωρήσει, ούτε όμως και να τους κάνει σκληρούς, γι' αυτό παρουσιάζεται ότι δήθεν ο Μωυσής δεν τον αφήνει να τους τιμωρήσει.

Επίσης στον Ιεζεκιήλ λέει· «Περιδράμετε και ίδετε εν τοις οδοίς Ιερουσαλήμ, ει έστι τις ποιών κρίμα και δικαιοσύνην· ίλεως έσομαι αυτοίς»³⁵. Δηλαδή, από την αρετή του ενός συναπολαμβάνουν και πολλοί από τους πονηρούς. Όταν όμως είναι πολλοί οι πονηροί και ένας ο δίκαιος, τότε αυτός δεν καταστρέφεται μαζί τους. Έτσι ο Μωυσής σώζει τους Ισραηλίτες αλλά και ο Νώε δεν χάνεται μαζί με τους άλλους.

Αλλά έχουμε και τρίτο παράδειγμα που δείχνει πόσο ήμερος είναι ο Δεσπότης. Όταν δεν βρει ζώντες ανθρώπους να έχουν παρησία για να ικετεύσουν, καταφεύγει σ' εκείνους που έχουν πεθάνει και ότι συγχωρεί τα αμαρτήματα εξ αιτίας εκείνων. Έτσι στον Εζεκία λέει· «Υπερασπιώ της πόλεως ταύτης δι' εμέ, και δια Δαυίδ τον παίδα μου»³⁶ τον ήδη τετελετηκότα.

Να λοιπόν ότι τα πάντα μετέρχεται ο Θεός, ώστε να μας απαλλάξει από την κόλαση και την τιμωρία³⁷.

β') Ο Θεός είναι βραδύς για τιμωρία, γρήγορος για σωτηρία.

Βλέπουμε ότι στην περίπτωση του Δαυίδ ο Θεός δεν τον ελέγχει αμέσως όταν αμάρτησε, αλλά αφού κυοφόρησε η γυναίκα και γεννήθηκε το βρέφος, τότε αποστέλλεται ο Νάθαν. Γιατί γνωρίζει ο Θεός ότι στην έξαψη του πάθους δεν προσφέρει τίποτα ο έλεγχος. Αλλά ενώ άργησε να τον ελέγξει ο Θεός, μόλις ο Δαυίδ είπε «ημάρτησα τω Κυρίω»³⁸, σε μια στιγμή του δόθηκε η μετάνοια και η άφεση.

Εμείς οι άνθρωποι κάνουμε πολύ χρόνο να κτίσουμε ένα σπίτι, αλλά το γκρεμίζουμε γρήγορα. Ο Θεός κάνει το αντίθετο· καταστρέφει αργά, αλλά κτίζει πολύ γρήγορα. Το πρώτο δείχνει την αγαθότητά του, το δεύτερο την δύναμή του. Έτσι ο Θεός δημιουργεί τον κόσμο σε έξη ημέρες· για να καταστρέψει όμως την Ιεριχώ καθυστερεί επτά ολόκληρες μέρες. Όχι διότι ατονεί η δύναμή του, αλλά μακροθυμεί η φιλανθρωπία του. Η πολιορκία των επτά ημερών είναι κήρυγμα μετανοίας για την Ιεριχώ. Γι' αυτό αργεί ο Θεός ³⁹.

γ') Η φιλανθρωπία του Θεού μέτρο δεν έχει.

Πολύ συχνά στις ομιλίες του ο ι. Χρυσόστομος τόνιζε· «Κι αν ακόμη κάθε μέρα αμαρτάνεις, κάθε μέρα μετανόει». Και απαντούσαν οι ακροατές του· «Ούτως εχόντων των πραγμάτων, είναι δυνατόν να μετανοήσει κανείς και να σωθεί;». Και ερχόταν η

παρήγορη απάντηση του ι. πατρός· «Ασφαλώς ναι. Από πού είναι φανερό; Από την φιλανθρωπία του Κυρίου σου. Μόνη η μετάνοιά σου δεν αρκούσε. Επειδή όμως με τη μετάνοια αναμιγνύεται και η φιλανθρωπία του Θεού, έχει θάρρος. Μέτρο στη φιλανθρωπία του Θεού δεν υπάρχει. Η δική σου κακία έχει μέτρο. Σκέψου ένα σπινθήρα που έπεσε στο πέλαγος· μήπως μπορεί να μείνει εκεί ή να φανεί; Έτσι είναι και φιλανθρωπία του Θεού απέναντι στην αμαρτία. Ή καλύτερα ούτε τόσο, αλλά πολύ περισσότερο. Γιατί το πέλαγος, κι αν ακόμη είναι μεγάλο, έχει όρια, ενώ η φιλανθρωπία του Θεού είναι απεριόριστη»⁴⁰.

δ΄) Σκοπός της μακροθυμίας του Θεού.

Αλλά γιατί ο Θεός είναι τόσο φιλόανθρωπος και τόσο πολύ μακροθυμεί; Γιατί ενδιαφέρεται και για την σωτηρία των αμαρτωλών αλλά και για το μέλλον των απογόνων του. Και αν ακόμη αυτός που αμαρτάνει δεν πρόκειται να μετανοήσει, ευσπλαχνίζεται πολλές φορές τη ρίζα, για να φυλάξει τους καρπούς. Έτσι ανέχεται τον ειδωλολάτρη Θάρα χάριν του απογόνου Αβραάμ. Ανέχεται τον «πόρνο και βέβηλο»⁴¹ Ησαύ χάριν του δικαίου Ιώβ. Διότι λέγει η Γραφή· «Ησαύ εγέννησε τον Ραγουήλ, Ραγουήλ τον Ζάρα, Ζάρα τον Ιώβ»⁴². Οι νόμοι των Ρωμαίων λένε να μη θανατώνεται έγκυος γυναίκα, που έπεσε σε θανάσιμο παράπτωμα, εάν δεν γεννήσει πρώτα. Εάν οι ανθρώπινοι νόμοι δείχνουν τόση ευσπλαχνία, δεν είναι εύλογο ο Θεός, πολύ περισσότερο, να κάνει το ίδιο;

Αλλά και για τους ίδιους τους αμαρτωλούς συμβαίνει αυτό. Διότι αν προλάβαινε η τιμωρία την διόρθωση, ο κόσμος θα χανόταν κυριολεκτικά. Έτσι ο Παύλος από διώκτης έγινε απόστολος, ο Ματθαίος από τελώνης ευαγγελιστής, ο Πέτρος από αρνητής πρωτοκορυφαίος των αποστόλων κ.ο.κ.⁴².

ε΄) Ο Θεός είναι σκληρός στους δικαίους, ελεήμων στους αμαρτωλούς.

Μια άλλη περίεργη ιδιότητα του Θεού είναι ότι φαίνεται σκληρός στους δικαίους, ελεήμων στους αμαρτωλούς. Έτσι ενώ στους αμαρτωλούς λέει «Μη ο πίπτων ουκ ανίσταται; ή ο αποστρέφων ουκ επιστρέφει;»⁴³ και «Επιστρέψατε προς με και επιστραφήσομαι προς υμάς»⁴⁴ και πάλι «Ζω γαρ εγώ, λέγει Κύριος· ου βούλομαι τον θάνατον του αμαρτωλού, ως το επιστρέψαι και ζην αυτόν»⁴⁵, στους δικαίους όμως αλλάζει τον τόνο της φωνής του και τους υπενθυμίζει ότι· «Εάν ποίηση άνθρωπος πάσα δικαιοσύνη και πάσα αλήθεια και στραφείς αμάρτη, ου μη μνησθώ της δικαιοσύνης αυτού, αλλ' εν τη αμαρτία αυτού αποθανείται».

Βλέποντας τα χωρία αυτά της αγίας Γραφής ο ι. πατήρ αναφωνεί·

«Πω πω, πόση ακριβολογία για τον δίκαιο· πω πω, πόση μεγαλοδωρία προς τον αμαρτωλό! Τόσους ποικίλους και διαφόρους τρόπους επινοεί, χωρίς αυτός να αλλάξει, αλλά μοιράζοντας χρήσιμα τη μεγάλη του αγαθότητα· και άκου πώς. Τον αμαρτωλό κ' εκείνον που επιμένει στις αμαρτίες, αν τον φοβίσει, τον οδηγεί στην απόγνωση και στη στέρηση της ελπίδας, ενώ τον δίκαιο, αν τον μακαρίσει, χαλαρώνει τον τόνο της αρετής του. Επειδή μακαρίσθηκε ήδη, τον κάνει αδιάφορο στην προθυμία προς την αρετή. Γι' αυτό τον αμαρτωλό τον ελεεί, ενώ τον δίκαιο τον φοβίζει»⁴⁸. Έτσι στην αμαρτωλή γυναίκα που τον συνάντησε στο σπίτι του Σίμωνος του Φαρισαίου, μόλις είδε τα δάκρυά της, την συγχώρησε⁴⁷, ενώ την Μαριάμ την αδελφή του Μωυσέως, εξ αιτίας μικρού γογγυσμού, την τιμώρησε με λέπρα⁴⁸.

Και υπάρχει και κάτι άλλο παράξενο και παράδοξο· επειδή τα αμαρτήματα θεωρούνται σαν χρέη, στους αμαρτωλούς που μετανοούν χαρίζει και το κεφάλαιο, ενώ από τους δικαίους απαιτεί και τους τόκους. Έτσι ο δούλος που χρωστούσε μύρια τάλαντα, μόλις είπε «Κύριε μακροθύμησον επ' εμοί και πάντα αποδώσω»⁴⁹, ο Κύριος δεν περίμενε να τον εξοφλήσει, αλλά θεώρησε την εξομολόγηση εξόφληση του χρέους. Ενώ στην παραβολή των τάλαντων από τους δικαίους απαιτεί και τόκους. «Δια τι γαρ ουκ εδώκατε το αργύριόν μου τοις τραπεζίταις, καγώ ελθών συν τόκοις απήτησα;»⁵⁰. Όπως εμείς απαιτούμε από τους πλουσίους πολλά και δεν τους χαρίζουμε τίποτα, ενώ τους φτωχούς τους λυπούμαστε και τους ελεούμε, έτσι και ο Θεός. Διότι θεωρεί τον δίκαιο πλούσιο και τον αμαρτωλό πτωχό⁵¹.

Ζ'. Μετάνοια και μνήμη.

Ο Θεός συγχωρεί βέβαια όλες τις αμαρτίες μας και δεν τις θυμάται μετά την εξομολόγηση, εμείς όμως θα πρέπει να τις έχουμε συνέχεια μπροστά μας. Γιατί η ανάμνηση των αμαρτιών που διαπράχθηκαν γίνεται αιτία αποφυγής άλλων μελλοντικών αμαρτιών· και εκείνος που υποφέρει για τα προηγούμενα αμαρτήματα, δείχνει τη γνώμη πιο ασφαλή για τα επόμενα. Γι' αυτό ο Δαβίδ δεν ξεχνά τι έκανε, αλλά όλο συντριβή αναφωνεί «και η αμαρτία μου ενώπιόν μου εστί δια παντός»⁵². Και ότι ο Θεός απαιτεί από μας αυτή την κατάσταση, άκουσε τον ίδιο που λέει· «Εγώ ειμί, εγώ ειμί ο εξαλείφων τας ανομίας σου πρώτος, ίνα δικαιωθείς»⁵³. Να λοιπόν που είναι απαραίτητη η μνήμη των αμαρτημάτων μας, άσχετα αν έχουμε λάβει την άφεση ⁵⁴. Γι' αυτό ο Παύλος δεν παύει να λέει· «Ουκ ειμί ικανός καλείσθαι απόστολος, ότι εδίωξα την εκκλησίαν»⁵⁵ και «Χριστός ήλθεν εις τον κόσμον αμαρτωλούς σώσαι, ών πρώτος ειμί εγώ»⁵⁶. Δεν είπε ήμουν, αλλά είμαι. Η συγχώρηση των αμαρτημάτων έγινε από τον Θεό, αλλά η

ενθύμησή τους δεν εξαφανιζόταν από την σκέψη του Παύλου⁵⁷.

Πρέπει όμως να θυμόμαστε τις αμαρτίες μας όχι μόνο για να έχουμε ασφάλεια στο μέλλον αλλά και για να γίνουμε ένδοξοι μπροστά στα μάτια του Θεού. Διότι η ενθύμηση των αμαρτιών δεν μας ντροπιάζει· το αντίθετο, μας κάνει λαμπρούς. Μάλιστα δεν μας κάνει τόσο λαμπρούς η μνημόνευση των κατορθωμάτων όσο η μνημόνευση των αμαρτημάτων. Ας έχουμε υπ' όψη μας αυτό όσοι από ντροπή ή μια κακώς νοούμενη αξιοπρέπεια δεν λέμε τα αμαρτήματά μας και προσπαθούμε να τα ξεχάσουμε ώστε να μη νιώθουμε τον έλεγχο της συνειδήσεως. Στην παραβολή του φαρισαίου και του τελώνη, τον Φαρισαίο, αφού είπε τα κατορθώματά του, τον σιχάθηκε ο Θεός, ενώ τον τελώνη τον αγάπησε και τον δόξασε. Η ενθύμηση των κατορθωμάτων μας οδηγεί στην υπερηφάνεια και τον κομπασμό, στην δήθεν αγιότητα. Η ενθύμηση όμως των αμαρτημάτων συγκρατεί τη διάνοια, την κάνει να σκέπτεται ταπεινά, να είναι επιεικής στα λάθη των άλλων αδελφών, και ελκύει την εύνοια του Θεού⁵⁸. Γι' αυτό ο Χριστός κελεύει· «Όταν ποιήσετε πάντα τα διαταχθέντα υμίν, λέγετε ότι δούλοι αχρείοι εσμέν, ότι ό ωφείλομεν ποιήσαι πεποιήκαμεν»⁵⁹.

Και κάτι άλλο που πρέπει να διευκρινίσουμε. Πολλοί χριστιανοί λένε στον πνευματικό ή στους γνωστούς· Είμαι αμαρτωλός· γενικά και αόριστα. Όχι, αυτό είναι λάθος. «Δεν είναι αρκετό», λέει ο ι. Χρυσόστομος, «μόνο το να πούμε ότι είμαι αμαρτωλός, αλλά πρέπει να ενθυμούμεθα τα πλημμελήματά μας χωριστά και κατ' είδος. Διότι τότε μόνο βρίσκουμε ίαση»⁶⁰. Στο γιατρό δεν λέμε γενικά ότι είμαστε άρρωστοι, αλλά κάνουμε λεπτομερείς διευκρινήσεις για το μέλος του σώματος που πάσχει και για το είδος του πόνου και των διαφόρων συμπτωμάτων. Εκτός τούτου ο Χρυσόστομος συνιστά να λέμε «τα πλημμελήματα κατ' είδος» ώστε να συνειδητοποιήσουμε τη χάρη που λαμβάνουμε με την άφεση και να γίνουμε ευγνώμονες στον ευεργέτη⁶¹. Πράγματι, αν πρέπει να είμαστε ευγνώμονες για ό,τι καλό μας δίνει ο Θεός, τόσο πρέπει να ξεχειλίζει η καρδιά μας από ευγνωμοσύνη, όταν ενθυμούμεθα την άφεση των αμαρτιών; Λέμε άραγε ένα ευχαριστώ μετά από κάθε εξομολόγησή μας;

Η΄. Οδοί μετανοίας

Πολλοί και ποικίλοι είναι οι δρόμοι της μετανοίας για να καταστεί εύκολη η σωτηρία μας. Εάν ο Θεός μας έδιδε μια οδό μετανοίας, θα αναβάλλαμε και θα λέγαμε· Δεν μπορούμε να τη βαδίσουμε δεν μπορούμε να σωθούμε. Τώρα όμως δεν μας δίνει μία οδό ούτε δύο, αλλά πολλές και διάφορες, για να μας κάνει εύκολη την ανάβαση στον ουρανό⁶².

1η οδός μετανοίας· η αυτοκατάκριση.

Αμάρτησες; Πες στο Θεό· «Αμάρτησα». Αν δεν το πεις εσύ, θα σε κατηγορήσει ο διάβολος. Και τότε ουδέν το όφελος. Πρόλαβε και άρπαξε το αξίωμα αυτού και τότε σώζεσαι. Η Γραφή λέει· «Λέγε συ τās ανομίας σου πρώτος ίνα δικαιωθής»⁶³. Πες την αμαρτία, για ν' απαλλαγείς από την αμαρτία. Δεν υπάρχει σ' αυτό κόπος, ούτε δαπάνη χρημάτων, ούτε κάτι το επώδυνο. Ο Κάιν, ενώ μετανόησε⁶⁴ αργότερα για τον φόνο του αδελφού του, επειδή δεν είπε πρώτος την αμαρτία αλλά περίμενε να τον ελέγξει ο Θεός, τιμωρείται να στενάζει και να τρέμει διαρκώς πάνω στη γή⁶⁵. Ο Δαυίδ όμως, όταν έπεσε στο αμάρτημα της μοιχείας και τον ήλεγξε ο Νάθαν με πλάγιο τρόπο, αμέσως ομολόγησε· « Ήμάρτηκα τω Κυρίω»⁶⁶. Και έτσι δικαιώθηκε⁶⁷.

2α οδός μετανοίας· το πένθος.

Το πένθος είναι μια άλλη οδός μετανοίας. Ο βασιλιάς Αχαάβ πένθησε για το έγκλημα κατά του Ναβουθαί⁶⁸, ο Πέτρος «έκλαυσε πικρώς»⁶⁹ για την άρνησή του, ο Δαυίδ έλουζε με δάκρυ κάθε νύχτα το κρεβάτι του⁷⁰· και έτσι ο Θεός τους δέχθηκε όλους, αν και είχαν φοβερά αμαρτήματα. Αν και είναι μεγάλη η φωτιά της αμαρτίας, εν τούτοις λίγα δάκρυα αρκούν να την σβήσουν. Αν και είναι μεγάλη η δυσωδία της, το δάκρυ τη διώχνει μακριά. Τα δάκρυα είναι το λουτρό και το καθάρσιο των αμαρτημάτων. Χύσε λοιπόν δάκρυα, κι αυτός σου δίνει τη συγχωρηση⁷¹. Μάλιστα πρέπει να πενθούμε όχι μόνο για τα αμαρτήματα τα δικά μας αλλά και για τα αμαρτήματα των άλλων. Διότι είμαστε ένα σώμα. Το πρόβλημα του ενός μέλους είναι πρόβλημα όλου του σώματος. Έπειτα, όταν καίγεται το σπίτι του γείτονα, αν δεν φροντίσω να σβήσω τη φωτιά, θα καεί και το δικό μου⁷². Γι' αυτό ο Παύλος μαλώνει τους Κορινθίους, γιατί δεν πένθησαν για το σφάλμα του αιμομίκτη. «Και ουχί μάλλον επενθήσατε, ίνα εξαρθή εκ μέσου υμών ο το έργον τούτο ποιήσας»⁷³.

3η οδός μετανοίας η ταπεινοφροσύνη.

Δείξε ταπεινοφροσύνη, κι αμέσως εξαλείφεις το πλήθος των αμαρτιών σου. Φαίνεται ξεκάθαρα στην παραβολή του τελώνου και του φαρισαίου, Εκεί τα γεμάτα ταπείνωση λόγια του τελώνη νίκησαν τα' αμαρτωλά έργα του. Αν και βέβαια ούτε ταπεινοφροσύνη ήταν εκείνο. Γιατί ταπεινοφροσύνη είναι όταν κανείς είναι μεγάλος και ταπεινώνει τον εαυτό του. Ο τελώνης απλώς αισθάνθηκε τα' αμαρτήματά του και είπε την αλήθεια. Αληθινά ταπεινός είναι ο Παύλος. Αυτός, που ήταν ουρανοπολίτης, που απλώς έφερνε το σώμα, ο στύλος των εκκλησιών, ο επίγειος άγγελος, ο επουράνιος άνθρωπος. Εκείνος που υπέμεινε φυλακές και πληγές και μαστιγώματα, εκείνος που σαγήνευε μ' επιστολές την οικουμένη, εκείνος ταπεινοφρονεί όταν λέει· « Εγώ γαρ ειμί ο

ελάχιστος των αποστόλων, ός ουκ ειμί ικανός καλείσθαι απόστολος»74. Αυτή η ταπεινοφροσύνη είναι πολύ δύσκολη και κατόρθωμα των μεγάλων αγίων. Τουλάχιστον ας αποκτήσουμε την ταπείνωση του τελώνου, ο οποίος αισθάνθηκε την αμαρτωλότητά του και αναγνώρισε το χάλι του 75.

4η οδός μετανοίας· η ελεημοσύνη.

Όσες αμαρτίες κι αν έχεις, η ελεημοσύνη σου τις ισοζυγίζει όλες. Αυτή φθάνει στον θρόνο του Θεού και γίνεται συνήγορός σου. Γι' αυτό λέει ο Θεός στον Κορνήλιο· «Κορνήλιε αι προσευχαί σου και αι ελεημοσύναι σου ανέβησαν ενώπιον του Θεού»76. Στις 10 παρθένες όμως, που, ενώ κατόρθωσαν την δύσκολη αρετή της παρθενίας, δεν φρόντισαν να αποκτήσουν το έλαιον της ελεημοσύνης, έκλεισε την πόρτα του παραδείσου. Συνεπώς, ακόμη και η υπερφυσική αρετή της παρθενίας τότε μόνο έχει αξία όταν μαζί της έχει την αδελφή της την ελεημοσύνη. Φθάνει ο ι. πατήρ στο σημείο να πει ότι, εάν επιθυμήσει άνδρα η παρθένος, δεν είναι τόσο μεγάλο έγκλημα, γιατί επιθυμεί ομοούσια ύλη· στην περίπτωση όμως της ασπλαχνίας η κατηγορία είναι μεγάλη, γιατί επιθυμεί ξένη ύλη77. Στην παραβολή της κρίσεως78 το κριτήριο διαχωρισμού δικαίων και αδίκων είναι η ελεημοσύνη. Στην παραβολή αυτή ο Χριστός δεν κρίνει την αμαρτία, αλλά την απανθρωπιά και την αδιαφορία των ανθρώπων να τους συγχωρηθούν οι αμαρτίες μέσω της ελεημοσύνης79. Είναι τόση η αδυναμία του Θεού προς την ελεημοσύνη, που αυτός ο αδέκαστος κριτής δέχεται να «δωροδοκηθεί» χάριν των πενήτων80.

5η οδός μετανοίας· η προσευχή.

Άλλη οδός μετανοίας, πολύ εύκολη, είναι η προσευχή. «Να προσεύχεσαι κάθε ώρα», συνιστά ο ι. πατήρ, «και μη λιποψυχήσεις προσευχόμενος, ούτε να ζητάς με αδιαφορία τη φιλανθρωπία του Θεού· και να είσαι σίγουρος, ότι δεν θ' αποστραφεί την επιμονή σου, αλλά θα συγχωρήσει τις αμαρτίες σου και θα σου δώσει αυτά που ζητάς»81. Ας μη προσευχόμαστε ούτε για υγεία ούτε για χρήματα ούτε για ο,τιδήποτε άλλο82. Η μόνη μας επιδίωξη, ο μόνος μας πόθος να είναι η σωστή σχέση της ψυχής μας με τον Θεό. Και όχι μόνο όταν έχουμε θλίψεις, αλλά και όταν ζούμε ευτυχείς83.

6η οδός μετανοίας· η νηστεία.

Όταν ο άνθρωπος δημιουργήθηκε, αμέσως ο Θεός τον παρέδωσε στη νηστεία84, διότι τη θεώρησε φιλόστοργη και άριστη δασκάλα για την σωτηρία του. Όταν ο άνθρωπος την άριστη αυτή παιδαγωγό την περιφρόνησε, τιμωρήθηκε με θάνατο85. Και μετά την πτώση του, όμως, έχει τόση δύναμη η νηστεία, ώστε να

καταργεί το θάνατο και να δίνει ζωή⁸⁶. Έτσι σώζει την Νινευί⁸⁷, όπου νήστεψαν ακόμη και τα ζώα, τον Δανιήλ⁸⁸ μέσα στον λάκκο των λιονταριών, τους τρεις παίδες⁸⁹ μέσα στο καμίνι, εκδιώκει τους δαίμονες⁹⁰, ανακαινίζει τον έσω άνθρωπο⁹¹, ξηραίνει νόσους⁹², μας καθιστά αξίους για θεοπτία⁹³.

Επίλογος

Είναι χαρακτηριστικό, ότι στην συνταράξασα το Βυζάντιο έριδα περί του ποιος είναι υπέρτερος μεταξύ των τριών ιεραρχών, Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου και Ιωάννου του Χρυσοστόμου, οι οπαδοί του Μ. Βασιλείου τον εξυμνούσαν ως «ταις αρεταίς μικρού τοις αγγέλοις παραμιλλώμενον, και μη δ' εκ του προχείρου συγχωρούντα», υποβίβαζαν δε τον ι. Χρυσόστομο, «ως εναντίως δήθεν εκείνω διακείμενον, κατά το πρόχειρον είναι και ελκτικόν εις μετάνοιαν»⁹⁴.

Πολύ νωρίτερα, την εποχή που ζούσε ακόμη ο ι. πατήρ, η σύνοδος -που συνεστήθη παρανόμως εναντίον του- του απέδωσε εικοσιεννέα κατηγορίες. Ανάμεσα σ' αυτές η έκτη τον κατηγορούσε· «ότι άδειαν παρέχει τοις αμαρτάνουσι, διδάσκων, 'εάν πάλι αμάρτης, πάλιν μετανόησον, και οσάκις αν αμάρτης, ελθέ προς με, και εγώ σε θεραπεύσω'»⁹⁵.

Αυτές, οι δήθεν μειωτικές για τον Χρυσόστομο κρίσεις, αποδίδουν, νομίζουμε, το μεράκι, τον πόθο, την ασίγαστη έφεση και επιθυμία που φλόγιζε συνεχώς την καρδιά του ι. πατρός να σπεύσουν όλοι οι χριστιανοί προς το μυστήριο της μετανοίας, χωρίς να απελπισθούν για την κατάστασή τους ή ν' αποθαρρυνθούν από τις συνεχείς πτώσεις τους. Ο ι. Χρυσόστομος όπως τονίζει σύγχρονος ερευνητής⁹⁶, υπερέβαλε όλους τους πατέρες στην ανάπτυξη του κηρύγματος της μετανοίας. Κ' ενώ δεν θυσιάζει ούτε «ιώτα» από την ακρίβεια του ευαγγελικού νόμου, βρίσκει τρόπο να μιλά συνεχώς για την γλυκύτητα και την φιλανθρωπία του Θεού, για το απέραντο έλεός του, που δεν μπορεί να το εξαντλήσει τίποτα και ποτέ.

1. Ε.Π.Ε. Έργα Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 241.

2. Ένθ' ανωτ., σ. 287.

3. Αυτόθι.

4. Ένθ' ανωτ., σ. 297.

5. Ησ. 1,18.

6. Χρυσοστόμου, μνημ. έργ., σσ. 309, 311.

7. Ένθ' ανωτ., σ. 253.

8. Ησ. 1,16.

9. Α' Βασ. 16,7.

10. Χρυσοστόμου, μνημ. έργ., σ. 255.

11. Ένθ' ανωτ., σ. 211.

12. Ένθ' ανωτ., σ. 213.

13. Ένθ' ανωτ., σ. 215.

14. Ματθ. 25,4.

15. Χρυσοστόμου, μνημ. έργ., σσ. 221, 223.

16. Ἐνθ' ανωτ., σ. 233.
17. Γεν. 19,14.
18. Χρυσοστόμου, μνημ. έργ., σσ. 95, 97.
19. Χρυσοστόμου, τομ. 33, σ. 445.
20. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 291, 293.
21. Αυτόθι.
22. Ησ. 43,26.
23. Παρ. 18,17.
24. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 295.
25. Ἐνθ' ανωτ., σ. 191.
26. Ἐνθ' ανωτ., σ. 255.
27. Ἐνθ' ανωτ., σ. 257.
28. Β' Βασ. 12,13.
29. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 267.
30. Ψαλμ. 94,2.
31. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 319.
32. Ψαλμ. 6,6.
33. Χρυσοστόμου, τομ. 31, σσ. 147, 149, 151.
34. Ἐξ. 32,10.
35. Ιεζ. 5,1.
36. Δ' Βασ. 20,6.
37. Χρυσοστόμου, τομ. 31, σσ. 163, 165, 167.
38. Β' Βασ. 12,13.
39. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 257, 259.
40. Ἐνθ' ανωτ., σσ. 287, 289.
41. Εβρ. 12,16.
42. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 241, 243, 245.
43. Ιερ. 8,4.
44. Ζαχ. 1,3.
45. Ιεζ. 33,11.
46. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 245, 247.
47. Λουκ. 7,47.
48. Αριθ. 12,10.
49. Ματθ. 18,26.
50. Ματθ. 25,27· Λουκ. 19,23.
51. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 249.
52. Ψαλμ. 50,55.
53. Ησ. 43,25-26.
54. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 255.
55. Α' Κορ. 15,9.
56. Α' Τιμ. 1,15.
57. Χρυσοστόμου, τομ. 31, σ. 155.
58. Ἐνθ' ανωτ., σ. 157
59. Λουκ. 17,10.
60. Χρυσοστόμου, τομ. 31, σ. 167.
61. Χρυσοστόμου, τομ. 9, σ. 455.
62. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 137.
63. Ησ. 43,26.
64. Γεν. 4,13.
65. Γεν. 4,12.
66. Β' Βασ. 12,13.
67. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 113-121.
68. Γ' Βασ. 20,27.
69. Ματθ. 26,75.
70. Ψαλμ. 6,7.
71. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 121, 155, 266.
72. Ἐνθ' ανωτ., σσ. 99, 101.
73. Α' Κορ. 5,2.
74. Α' Κορ. 15,9
75. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 129, 131.
76. Πραξ. 10,4.
77. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ.139, 141, 149, 151.

78. Ματθ. 25,41.
79. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 279.
80. Ἐνθ' ανωτ., σ. 269
81. Ἐνθ' ανωτ., σ. 151.
82. Ἐνθ' ανωτ., σ. 177.
83. Ἐνθ' ανωτ., σ. 171.
84. Γεν. 2,16.
85. Γεν. 3,19.
86. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σσ. 187, 189.
87. Ιων. 3,7-10.
88. Δαν. 6,18-22.
89. Δαν. 3,27 και 1,5-15.
90. Ματθ. 17,21· Χρυσοστόμου. τομ. 30, σ. 185.
91. Β' Κορ. 4,16.
92. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 203.
93. Ἐνθ' ανωτ., σ. 187.
94. Συναξάρι εορτής Τριών Ιεραρχών, Μηναίο Ιανουαρίου Λ' .
95. Φωτίου πατριάρχου, Βιβλιοθήκη ΝΘ', Ρ.Γ. 103, 112Α.
96. Χρυσοστόμου, τομ. 30, σ. 7.

Πηγη: http://pmeletios.com/ar_meletios/metanoia/metania_kata_iero_xrisostomo.html

Λόγοι Συγχρόνων Γερόντων

«Ἦρθε μία γιαγιά καί μοῦ εἶπε ὅτι πῆγε ν' ἀνάψει τά καντήλια σ' ἓνα ἀπό τά ξωκκλήσια τοῦ χωρίου της ἀνήμερα Μεγάλη Παρασκευή. Ἀπό γυναικεία περιέργεια ἔβαλε τό κεφάλι της ἀπό τό πορτάκι καί κοίταξε μέσα στό Ἱερό. Βλέπει τότε πάνω στήν Ἁγία Τράπεζα, νά κάθεται ἓνα παλληκάρι ὡς τριάντα χρονῶν πού εἶχε πληγές στίς παλάμες του καί στά πόδια του καί μία πληγῆ στό πλευρό του, καί ἀπό τίς πληγές ἔτρεχαν αἷματα. Κατάπληκτη ἡ γιαγιά του λέει:

-Ποιός εἶσαι ἐσύ καί πῶς τολμᾶς νά κάθου πάνω στήν Ἁγία Τράπεζα;

Τότε της ἀπαντάει αὐτός:

-Ἐγώ πάντα ἐδῶ κάθομαι, γιατί ἐδῶ εἶναι ἡ θέση μου.

Τότε ἡ γιαγιά του λέει:

-Ποιός σέ πλήγωσε τόσο;

Καί της ἀπαντάει:

-Ἐσύ μέ πλήγωσες με τίς ἁμαρτίες σου.

Ἀξιῶθηκε ἡ γιαγιά καί εἶδε τόν Κύριο ἐπειδή ἦταν ἐν μετανοίᾳ».

Γέρον Ἰάκωβος.

ΑΜΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

«Μετάνοια πραγματική είναι πρώτα να συναισθανθή ό άνθρωπος το σφάλμα του, να πόνεση, να ζήτηση συγχώρεση από τον Θεό, και μετά νά εξομολογηθη. Έτσι θα έρθη ή θεία παρηγοριά. Γι' αυτό πάντα συνιστώ μετάνοια και εξομολόγηση. Μόνον εξομολόγηση ποτέ δεν συνιστώ.»

Ή αμαρτία βασανίζει τον άνθρωπο «Ο εξαγνισμός της καρδιάς»

- Γέροντα, ό Χριστός χωράει σέ όλες τις καρδιές;
-Ο Χριστός χωράει, οί άνθρωποι δέν Τον χωράνε, γιατί δέν προσπαθούν νά διορθωθούν. Για νά χωρέση ό Χριστός μέσα μας, πρέπει νά καθαρίση ή καρδιά. «Καρδίαν καθαράν κτίσον εν εμοί, ό Θεός...»^[1].

- Γέροντα, γιατί τά άγρια ζώα δέν πειράζουν τους Αγίους;
- Αφού ημερεύουν οί άνθρωποι, ημερεύουν και τά άγρια ζώα και αναγνωρίζουν ότι ό άνθρωπος είναι αφεντικό τους. Στον Παράδεισο, πριν από την πτώση, τά άγρια θηρία έγλειφαν τους Πρωτοπλάστους μέ ευλάβεια, αλλά μετά την πτώση πήγαιναν νά τους ξεσκίσουν.

Όταν ένας άνθρωπος επανέρχεται στην προπτωτική κατάσταση, τά ζώα τον αναγνωρίζουν πάλι για αφεντικό.

Σήμερα όμως βλέπεις ανθρώπους πού είναι χειρότεροι από τά άγρια θηρία, χειρότεροι από τά φίδια. Εκμεταλλεύονται απροστάτευτα παιδιά, τους παίρνουν τά χρήματα και, όταν

έρχονται σέ δύσκολη θέση, τά ενοχοποιούν, καλούν τήν αστυνομία, τά πηγαίνουν και στό ψυχιατρείο.

Γι' αυτό τόν 147ο Ψαλμό πού διάβαζε ό Άγιος Αρσένιος ό Καππαδόκης, για νά ημερέψουν τα άγρια ζώα και νά μήν κάνουν κακό στους ανθρώπους, τον διαβάζω, για νά ημερέψουν οι άνθρωποι και νά μήν κάνουν κακό στους συνανθρώπους τους και στά ζώα.

- Πώς επανέρχεται, Γέροντα, ό άνθρωπος στην προπτωτική κατάσταση;

- Πρέπει νά εξαγνισθή ή καρδιά.

Νά απόκτηση τήν ψυχική αγνότητα, δηλαδή ειλικρίνεια, τιμότητα, ανιδιοτέλεια, ταπείνωση, καλωσύνη, ανεξικακία, θυσία. Έτσι συγγενεύει ό άνθρωπος με τον Θεό και αναπαύεται μέσα του ή θεία Χάρις.

Όταν κάποιος έχη τήν σωματική αγνότητα, άλλα δεν έχη τήν ψυχική αγνότητα, δεν αναπαύεται ό Θεός σ' αυτόν, γιατί υπάρχει μέσα του πονηρία, υπερηφάνεια, κακία κ.λπ. Τότε ή ζωή του είναι μία κοροϊδία. Από 'δώ νά ξεκινήσετε τον αγώνα σας: Νά προσπαθήσετε νά αποκτήσετε τήν ψυχική αγνότητα.

- Γέροντα, μία κακή συνήθεια μπορεί νά κοπή αμέσως;

- Κατ' αρχάς πρέπει νά καταλάβη ό άνθρωπος ότι αυτή ή συνήθεια τον βλάπτει και νά θελήση νά άγωνισθη, για νά τήν κόψη.

Χρειάζεται νά εχη κανείς πολλή θέληση, για νά μόρεση νά τήν κόψη αμέσως. Όπως λ.χ. το σχοινί κάνει σιγά-σιγά μία μικρή αυλακία στο χείλος του πηγαδιού και δεν γλιστρά πιά, έτσι και κάθε

συνήθεια λίγο-λίγο χαράζει μία αυλακιά στην καρδιά και δύσκολα βγαίνει από αυτήν. Γι' αυτό πρέπει πολύ να προσέξω κανείς, να μην απόκτηση κακές συνήθειες, γιατί μετά χρειάζεται πολλή ταπείνωση και πολλή θέληση, για να μπόρεση να τις αποβάλει.

Έλεγε ο Παπα-Τύχων: «Καλή συνήθεια, παιδί μου, αρετή · κακή συνήθεια, πάθη».

Πάντως διαπίστωσα ότι, όταν ο άνθρωπος, ενώ αγωνίζεται, συνεχίζει να σφάλει και δεν αλλάζει, αιτία είναι ο εγωισμός, ή φιλαυτία και η ιδιοτέλεια.

Λείπει ή ταπείνωση και η αγάπη, και έτσι εμποδίζεται η θεία επέμβαση. Δεν βοηθάει ο ίδιος ο άνθρωπος τον Θεό, για να τον βοηθήσει. Αν π.χ. τον βοηθήσει ο Θεός να ξεπεράσει ένα πάθος του, θα τό πάρη επάνω του, θα ύπερηφανευθή, γιατί θα νομίζει ότι μόνος του τό ξεπέρασε, χωρίς την βοήθεια του Θεού.

«Απαλλαγή από τό σκοτάδι τής αμαρτίας»

- Είναι πολύ βαρύ, Γέροντα, να μολύνει κανείς τό Άγιο Βάπτισμα;
- Ανάλογα πόσο τό μολύνει. Άλλος τό μολύνει πολύ, άλλος λίγο, άλλος κάνει έναν λεκέ, άλλος δύο... - Και είναι τά μεγάλα αμαρτήματα πού μολύνουν τό Βάπτισμα;
- Έ, φυσικά, τά θανάσιμα αμαρτήματα τό μολύνουν και τότε ή θεία Χάρις απομακρύνεται από τόν άνθρωπο. Βέβαια δεν τόν εγκαταλείπει, όπως ούτε ο Φύλακας Άγγελος δεν τόν εγκαταλείπει. Θυμάστε τί είχε πει ο διάβολος στον ιερέα των ειδώλων για τόν μοναχό πού ήθελε να παντρευτή την κόρη του;

«Μή βιάζεσαι· αυτός εγκατέλειψε τόν Θεό, άλλα ο Θεός δεν τόν εγκατέλειψε ακόμη»^[2].

- Γέροντα, μπορεί κανείς να ζή στο σκοτάδι τής αμαρτίας και να μην τό αισθάνεται;
- Όχι, τήν αίσθηση όλοι τήν έχουν, άλλα υπάρχει αδιαφορία. Για να έρθει κανείς στο φως του Χριστού, πρέπει να θέλη να βγει από τό σκοτάδι τής αμαρτίας.

Άς πάρουμε για παράδειγμα κάποιον πού κλείστηκε κατά λάθος σε ένα σκοτεινό υπόγειο. Μόλις δη μία ακτίνα να περνάει από μία ρωγμή, κοιτάζει πώς να βγει στο φως. Θα άνοιξη σιγά-σιγά τήν ρωγμή, για να βρή τήν πόρτα και να βγή έξω.

Έτσι και από τήν στιγμή πού ο άνθρωπος θα αισθανθή τό καλό ως ανάγκη και μπη μέσα του ή καλή ανησυχία, θα καταβάλει προσπάθεια να βγει από τό σκοτάδι τής αμαρτίας.

Αν πη: «αυτό πού κάνω είναι λανθασμένο, δέν πηγαίνω καλά», ταπεινώνεται, έρχεται ή Χάρις του Θεού, και από εκεί και πέρα προχωράει κανονικά.

Αλλά, αν δέν μπη μέσα του ή καλή ανησυχία, είναι δύσκολο να βοηθηθή.

Κάποιος λ.χ. βρίσκεται σε κλειστό χώρο και αισθάνεται άσχημα. Του λές: «σήκω, άνοιξε την πόρτα και βγές έξω να πάρης λίγο οξυγόνο, για να συνέλθης», και εκείνος αρχίζει: «Δέν μπορώ να βγώ έξω. Και γιατί να είμαι κλεισμένος μέσα και να μην μπορώ να πάρω αναπνοή;

Και γιατί να μην έχω οξυγόνο; Και γιατί ο Θεός να μέ εχη εδώ και τους άλλους έξω;».

Έ, μπορεί αυτός να βοηθηθή; Ξέρετε πόσοι βασανίζονται, επειδή δέν άκουν κάποιον πού μπορεί να τους βοηθήσει πνευματικά;

Ο άνθρωπος με τήν αμαρτία κάνει τον επίγειο παράδεισο επίγεια κόλαση. Αν ή ψυχή του μολυνθή με θανάσιμες αμαρτίες, ζή μία δαιμονική κατάσταση· αντιδρά, βασανίζεται, δέν έχει ειρήνη.

Αντίθετα, όποιος είναι κοντά στον Θεό, έχει τόν νου του στα θεια νοήματα και έχει πάντοτε καλούς λογισμούς, είναι ειρηνικός και ζή τόν Παράδεισο στην γή.

Αυτός ο άνθρωπος έχει κάτι ξεχωριστό από εκείνον πού είναι μακριά από τόν Θεό, και αυτό είναι αισθητό και στους άλλους. Νά, αυτό είναι ή θεία Χάρις, ή οποία προδίδει τόν άνθρωπο, ακόμη κι αν κρύβεται.

1. Ψαλμ. 50, 12.

2. Βλ. Ευεργετινός, τόμος Α', Υπόθεσις Α', σ. 54 κ.έ

Απόσπασμα από τις σελίδες 111-116 του βιβλίου:
ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ
ΛΟΓΟΙ Γ΄
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΦΥΠΝΙΣΗ
ΙΕΡΟΝ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟΝ
«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ»
ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

http://anavaseis.blogspot.com/2011/02/1-1-2.html?utm_source=BP_recent

Μετάνοια καί ἔξομολόγησι κατά τόν Γέροντα Πορφύριον

Η ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ

Μετάνοια - Ἐξομολόγησι

Ἡ θεραπεία τοῦ ἀσθενοῦς πνευματικά ἀνθρώπου ἀρχίζει μέ τήν μετάνοια καί τήν ἐξομολόγησι. Ὁ Γέροντας Πορφύριος τόνιζε ὅτι **ὁ ἄνθρωπος ἀπαλλάσσεται ἀπό τό κακό μέ τήν βίωσι τοῦ φιλανθρωποτάτου μυστηρίου τῆς μετανοίας**. Ἔλεγε: «**Δέν ὑπάρχει ἀνώτερο πράγμα ἀπ' αὐτό πού λέγεται μετάνοια καί ἐξομολόγησι**. Αὐτό τό μυστήριον εἶναι ἡ προσφορά τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπον. Μ' αὐτό τόν τέλειον τρόπο ἀπαλλάσσεται ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τό κακό. Πηγαίνομε, ἐξομολογοῦμαστέ, αἰσθανόμαστε τή συνδιαλλαγὴν μετά τοῦ Θεοῦ, ἔρχεται ἡ χαρά μέσα μας, φεύγει ἡ ἐνοχή. **Στήν Ὁρθοδοξίαν δέν ὑπάρχει ἀδιέξοδος, γιατί ὑπάρχει ὁ ἐξομολόγος**, πού ἔχει τήν χάριν νά συγχωρεῖ. Μεγάλο πράγμα ὁ πνευματικός!

Ἐγώ ἀπό μικρός τό εἶχα· καί τώρα ἀκόμη. Ὅταν συνέβαινε νά ἁμαρτήσω, τό ἐξομολογιόμουνα καί μοῦ ἔφευγαν ὅλα. Πετοῦσα ἀπό τήν χαρά μου. Εἶμαι ἁμαρτωλός, ἀδύνατος· καταφεύγω στήν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ, σώζομαι, γαληνεύω, τά ξεχνᾶω ὅλα. Κάθε μέρα σκέπτομαι ὅτι ἁμαρτάνω, ἀλλά ἐπιθυμῶ ὅ,τι μοῦ συμβαίνει νά τό κάνω προσευχή καί νά μὴν τό κλείνω μέσα μου»^[1]. Χωρίς μετάνοια, δέν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά εὐαρεστήσῃ στόν Θεό.

Ἔλεγε ὁ Γέροντας ὅτι **ὁ Χριστός δέν θέλει «χοντρές» ψυχές κοντά Του** δηλ. (χωρίς ἀγάπη πρὸς Αὐτόν καί πρὸς τόν συνάνθρωπον). **Ἡ μετάνοια ἢ ἀληθινή εἶναι αὐτή πού λεπταίνει τήν ψυχὴ καί τήν ἀγιάζει**. Ἐπισήμαινε, ὅτι ἂν ἁμαρτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, «ἂν στραπατσαρισθεῖ ἡ ψυχὴ καί γίνῃ ἀνάξια τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, διακόπτει ὁ Χριστός τίς σχέσεις, διότι ὁ Χριστός «χοντρές» ψυχές δέν θέλει κοντά Του. Ἡ ψυχὴ (ἔλεγε) πρέπει νά συνέλθῃ πάλι, γιὰ νά γίνῃ ἄξια τοῦ Χριστοῦ, νά μετανοήσῃ «ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ» (Ματθ. 18,22). Ἡ μετάνοια ἢ ἀληθινή θά φέρῃ τόν ἀγιασμό. Ὅχι νά λείεις, «πᾶνε τά χρόνια μου χαμένα, δέν εἶμαι ἄξιος» κ.λ.π., ἀλλά μπορεῖς νά λείεις, «θυμᾶμαι κι ἐγώ τίς μέρες τίς ἀργές, πού δέν ζοῦσα κοντά στόν Θεό...»^[2].

Μέ τήν ἐξομολόγησι, δίδασκε, γίνεται ἡ κάθαρσι ἀπό τά πάθη, ἢ ἀπονέκρωσι. Σύμφωνα μέ ὅλους τούς Ἁγίους Πατέρες, ἡ κάθαρσι ἀπό τά πάθη γίνεται ὄχι μέ τήν ἀνθρώπινη προσπάθειαν καί σπουδὴν μόνο, ἀλλά κυρίως μέ τήν μυστηριακὴν ζωὴν καί μάλιστα μέ τήν ἀδιάλειπτην μετάνοια-ἐξομολόγησι. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς προέτρεπε τούς ἀνθρώπους: **«Καί ἂν ἡμπορεῖτε νά**

ἐξομολογᾶσθε κάθε ἡμέραν, καλόν καί ἅγιον εἶναι. Εἶδέ καί δέν ἠμπορεῖτε καθ' ἡμέραν, ἅς εἶναι μία φορά τήν ἑβδομάδα καί μία φορά τόν μῆνα ἢ τό ὀλιγώτερον τέσσαρες φορές τόν χρόνον»[3].

Ἔλεγε καί ὁ π. Πορφύριος σχετικά μέ τό τί ἐπιτελεῖται στήν ἐξομολόγηση: «Δεύτερο βάπτισμα εἶναι ἡ ἐξομολόγηση, μέ τήν ὁποία γίνεται ἡ κάθαρση ἀπό τά πάθη, ἡ ἀπονέκρωση. Ἔτσι ἔρχεται ἡ θεία χάρις μέσω τῶν μυστηρίων»[4].

Δέν πρέπει, διδάσκει, νά ξαναθυμόμαστε τίς ἁμαρτίες πού ἐξομολογηθήκαμε. Μέ τήν ἐξομολόγηση συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες. Ὅταν κανεῖς ἐξομολογηθεῖ σωστά μέ εἰλικρίνεια, χωρίς νά κρύψει τίποτε, εἶναι περισσότερο ἀπό βέβαιο, ὅτι πῆρε τήν ἄφεση ἀπό τόν Θεό. Ἄν ἀφήσει τόν πονηρό νά τόν ταράσσει μέ τήν σκέψη: «Ἄραγε συγχωρήθηκα;» καί ξαναθυμᾶται τίς ἐξομολογημένες ἁμαρτίες του, σάν νά μήν εἶναι ἀκόμη συγχωρημένες, τότε αὐτό εἶναι ἀπιστία στό μυστήριον. Εἶναι παγίδα τοῦ πονηροῦ, γιά νά μᾶς κρατεῖ σέ ταραχή καί νά μᾶς ρίξει στήν ἀκηδία καί τήν ἀπελπισία. Γιαυτό ἔλεγε ὁ Γέροντας: «Ἄς μή γυρίζουμε πίσω στίς ἁμαρτίες πού ἔχουμε ἐξομολογηθεῖ. **Ἡ ἀνάμνηση τῶν ἁμαρτιῶν κάνει κακό.** Ζητήσατε συγνώμη; Τελείωσε. Ὁ Θεός ὅλα τά συγχωρεῖ μέ τήν ἐξομολόγηση. Δέν πρέπει νά γυρίζουμε πίσω καί νά κλεινόμαστε σέ ἀπελπισία. **Νά εἴμαστε δοῦλοι ταπεινοί μπροστά στόν Θεό. Νά αἰσθανόμαστε χαρά καί εὐγνωμοσύνη γιά τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μας. Δέν εἶναι ὑγιές νά λυπᾶται κανεῖς ὑπερβολικά γιά τίς ἁμαρτίες του καί νά ἐπαναστατεῖ ἐναντίον τοῦ κακοῦ ἑαυτοῦ του φτάνοντας μέχρι τήν ἀπελπισία.** Ἡ ἀπελπισία καί ἡ ἀπογοήτευση εἶναι τό χειρότερο πράγμα. Εἶναι παγίδα τοῦ σατανᾶ, γιά νά κάνει τόν ἄνθρωπο νά χάσει τήν προθυμία του στά πνευματικά καί νά τόν φέρει σέ ἀπελπισία, σέ ἀδράνεια καί ἀκηδία»[5].

Ὁ Γέροντας βίωνε τήν μετάνοια χωρίς ντροπή. Προσέτρεχε μέ θάρρος, ἔπειτα ἀπό κάθε πτώση του στόν Χριστό διότι τόν ἔνωθε σάν φίλο του. Τό τόνιζε ὅτι **ὁ Χριστός εἶναι ὁ φίλος μας. Ἡ ἁμαρτία δέν πρέπει νά μᾶς χωρίζει ἀπ' Αὐτόν. Ἀντίθετα θά πρέπει νά προστρέχουμε μέ παρρησία, μέ οἰκειότητα, μέ ἐμπιστοσύνη.** Ἔλεγε: «**Τόν Χριστό νά Τόν αἰσθανόμαστε φίλο μας. Εἶναι ὁ φίλος μας.** Τό βεβαιώνει ὁ ἴδιος, ὅταν λέει: «Ἑμεῖς φίλοι μου ἐστέ...» (Ἰωάν. 15, 14). Σάν φίλο νά Τόν ἀτενίζουμε καί νά Τόν πλησιάζουμε. Πέφτομε; Ἀμαρτάνομε; Μέ οἰκειότητα, ἀγάπη κι ἐμπιστοσύνη νά τρέχουμε κοντά Του· **ὄχι μέ φόβο ὅτι θά μᾶς τιμωρήσει ἀλλά μέ θάρρος, πού θά μᾶς τό δίδει ἡ αἴσθησις τοῦ φίλου.** Νά Τοῦ ποῦμε: «Κύριε, τό ἔκανα, ἔπεσα, συγχώρεσέ με». Ἀλλά συγχρόνως νά αἰσθανόμαστε ὅτι μᾶς ἀγαπάει, ὅτι μᾶς δέχεται τρυφερά, μέ ἀγάπη καί μᾶς συγχωρεῖ. **Νά μή μᾶς χωρίζει ἀπό τόν Χριστό ἡ ἁμαρτία. Ὅταν πιστεύομε πώς μᾶς ἀγαπάει καί Τόν ἀγαπᾶμε, δέν αἰσθανόμαστε ξένοι καί χωρισμένοι ἀπ' Αὐτόν, οὔτε ὅταν ἀμαρτάνομε. Ἐχομε ἐξασφαλίσει τήν ἀγάπη Του κι ὅπως καί νά φερθοῦμε, ξέρομε ὅτι μᾶς ἀγαπάει.** Ἄν ἀγαπᾶμε τόν Χριστό πραγματικά, δέν ὑπάρχει φόβος νά χάσομε τό σεβασμό μας σ' Ἐκεῖνον. Ἐδῶ ἰσχύει Ἐκεῖνο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Τίς ἡμᾶς χωρίζει ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία...πέπεισμαι γάρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή...οὔτε ὑψωμα, οὔτε βάθος...δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. 8, 35· 38-39). Εἶναι μία σχέση ἀνώτερη, μοναδική, ἡ σχέση τῆς ψυχῆς μέ τό Θεό, πού δέν τή διασπᾶ τίποτα καί δέν τή φοβίζει, οὔτε τή κλονίζει τίποτα». Θυμίζουν αὐτά τά λόγια τοῦ Γέροντα, ἐκεῖνα τά λόγια τοῦ μεγάλου Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου, πού τά βάζει στό στόμα τοῦ Χριστοῦ. Λέγει ὁ Κύριος ἀπευθυνόμενος πρὸς ἡμᾶς διά τοῦ Χρυσσορρήμονος: «**Ἐγὼ πατήρ, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ νυμφίος, ἐγὼ οἰκία, ἐγὼ τροφή, ἐγὼ ἰμάτιον, ἐγὼ ρίζα, ἐγὼ θεμέλιος, πᾶν ὅπερ ἂν θέλης ἐγώ· μηδενὸς ἐν χρεῖα καταστῆς. Ἐγὼ καὶ δουλεύσω· ἦλθον γὰρ διακονῆσαι, οὐ διακονηθῆναι. Ἐγὼ καὶ φίλος, καὶ μέλος, καὶ κεφαλὴ, καὶ ἀδελφός, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ, πάντα ἐγώ· μόνον οἰκείως ἔχε πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ πένης διὰ σέ· καὶ ἀλήτης διὰ σέ· ἐπὶ σταυροῦ διὰ σέ, ἐπὶ τάφου διὰ σέ· ἄνω ὑπὲρ σοῦ ἐντυγχάνω τῷ Πατρὶ, κάτω ὑπὲρ σοῦ πρεσβευτῆς παραγέγονα παρὰ τοῦ Πατρός. Πάντα μοι σὺ, καὶ ἀδελφός, καὶ συγκληρονόμος, καὶ φίλος, καὶ μέλος. Τί πλέον θέλεις; τί τὸν φιλοῦντα ἀποστρέφῃ; τί τῷ κόσμῳ κάμνεις; τί εἰς πῖθον ἀντλεῖς τετρημένον;**»[6]. Ὑπάρχει Κάποιος, πού ἔχει πεθάνει γιά μᾶς, πού μᾶς ἀγαπάει ἄπειρα. Αὐτός ὁ Κάποιος, δέν εἶναι οὔτε ὁ πατέρας μας, οὔτε ἡ μητέρα μας, οὔτε ὁ ἀδελφός μας, οὔτε ἡ ἀδελφὴ μας, οὔτε κάποιος ἄλλος συγγενής ἢ φίλος μας, ἀλλά ὁ Εἷς τῆς Τριάδος. Πῶς λοιπόν

δικαιολογείται να ντρεπόμαστε να πάμε κοντά Του; Πώς να μὴν τὸν βλέπομε σάν τὸν κατ' ἐξοχήν Φίλο μας. «Εἴμαστε τό Πᾶν γι' Αὐτόν». Τί ἄλλη μεγαλύτερη παρηγοριά μπορούμε να ποθήσουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας; Πώς μπορούμε να νιώθουμε μόνοι, «πεταμένοι μέσα στό κρύο, ἀφιλόξενο καί ἀπρόσωπο σύμπαν», μελαγχολικοί, ἐγκαταλελειμμένοι, ὄρφανοί, χωρίς πατέρα;

Ὁ Γέροντας ζοῦσε αὐτὴν τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτό καί διακήρυσσε: «Ἔτσι πρέπει νὰ βλέπουμε τό Χριστό. **Εἶναι φίλος μας, εἶναι ἀδελφός μας, εἶναι ὅ,τι καλό καί ὠραῖο.** Εἶναι τό πᾶν. Εἶναι φίλος καί τό φωνάζει: "Σᾶς ἔχω φίλους, βρέ, δέν τό καταλαβαίνετε; **Εἴμαστε ἀδέλφια.** Ἐγώ, βρέ, δέ βαστάω τὴν κόλαση στό χέρι, δέ σᾶς φοβερίζω, σᾶς ἀγαπάω. **Σᾶς θέλω νὰ χαίρεστε μαζί μου τὴ ζωὴ**". Ἔτσι εἶναι ὁ Χριστός. Δέν εἶναι κατῆφεια, οὔτε μελαγχολία, οὔτε ἐνδοστρέφεια. Ὁ Χριστός εἶναι τό πᾶν. Εἶναι ἡ χαρά, εἶναι τό φῶς το ἀληθινό, πού κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ πετάει, νὰ βλέπει ὅλα, νὰ βλέπει ὅλους, νὰ πονάει γιὰ ὅλους, νὰ θέλει ὅλους μαζί Του, ὅλους κοντά Του. Ἀγαπήσατε τὸν Χριστό καί μηδέν προτιμήσατε τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ» [7].

Ἡ γενική ἐξομολόγηση, δίδασκει ὁ Γέροντας, θεραπεύει τὸν ἄνθρωπο ὄχι μόνο ἀπό τίς βλάβες τῶν προσωπικῶν του ἀμαρτιῶν ἀλλά καί ἀπό τά ποικίλα ψυχολογικά τραύματα καθὼς καί ἀπό τά βιώματα τῶν προγόνων του. Αὐτὴ ἡ σπουδαία λειτουργία τοῦ Μυστηρίου τῆς ἐξομολόγησης δηλ. **ἡ θεραπεία τῶν ψυχολογικῶν τραυμάτων τοῦ ἀνθρώπου,** μᾶς ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Γέροντα. Μαζί μέ τὴν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν του, ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει τὴν ἴαση ἀπὸ τίς πληγές, πού τοῦ προξένησε ὁ πονηρός, ὁ κόσμος καί ἡ δική του ἀμέλεια καί ραθυμία. Ὑπάρχουν καταστάσεις, πού ζεῖ ὁ ἄνθρωπος ἢ «συμπεριφορές» στίς ὁποῖες ὑποδουλώνεται καί οἱ ὁποῖες ὀφείλονται σέ τραύματα τῆς ἐμβρυϊκῆς ἢ παιδικῆς του ἡλικίας. Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ πού «ἀκτινοβολεῖται» ἀπὸ τὸν πνευματικό, στήν διάρκεια μιᾶς Γενικῆς Ἐξομολόγησης, ἐπουλώνει αὐτές τίς ἀνοιχτές αἰμορροοῦσες πληγές. Δίδασκει ὁ σοφός Γέροντας: «**Δέν εὐθύνεται μονάχα ὁ ἄνθρωπος γιὰ τά παραπτώματά του. Τά λάθη, οἱ ἀμαρτίες καί τά πάθη δέν εἶναι μόνο προσωπικά βιώματα τοῦ ἐξομολογούμενου. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει πάρει μέσα του καί τά βιώματα τῶν γονέων του καί εἰδικά τῆς μητέρας, δηλαδή τό πῶς ζοῦσε ἡ μητέρα, ὅταν τὸν κυοφοροῦσε...** Δημιουργεῖται μιὰ κατάσταση στήν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαιτίας τῶν γονέων του, πού τὴν παίρνει μαζί του σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, ἀφήνει ἴχνη μέσα του καί πολλά πράγματα πού συμβαίνουν στή ζωὴ του εἶναι ἀπόρροια τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Τά φερσίματά του ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τὴν κατάσταση τῶν γονέων του. Μεγαλώνει, μορφώνεται, ἀλλά δέν διορθώνεται. Ἐδῶ βρίσκεται μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. **Ὑπάρχει, ὅμως, ἓνα μυστικό. Ὑπάρχει κάποιος τρόπος ν' ἀπαλλαγεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπ' αὐτό τό κακό. Ὁ τρόπος αὐτός εἶναι ἡ γενική ἐξομολόγηση, ἡ ὁποία γίνεται μέ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ.** Μπορεῖ, δηλαδή, νὰ σοῦ πεῖ ὁ πνευματικός:- Πῶς θά ἤθελα νὰ ἤμασταν σ' ἓνα ἥσυχο μέρος, νὰ μὴν εἶχα ἀσχολίες καί νὰ μοῦ ἔλεγεσ τὴ ζωὴ σου ἀπ' τὴν ἀρχή, ἀπὸ τότε πού αἰσθάνθηκες τὸν ἑαυτό σου, ὅλα τά γεγονότα πού θυμᾶσαι καί ποιά ἦταν ἡ ἀντιμετώπισή τους ἀπὸ σένα, ὄχι μόνο τά δυσάρεστα ἀλλά καί τά εὐχάριστα, ὄχι μόνο τίς ἀμαρτίες ἀλλά καί τά καλά. Καί τίς ἐπιτυχίες καί τίς ἀποτυχίες. Ὅλα. Ὅλα ὅσα ἀπαρτίζουν τὴ ζωὴ σου. **Πολλές φορές ἔχω μεταχειριστεῖ αὐτὴ τὴν γενική ἐξομολόγηση καί εἶδα θαύματα πάνω σ' αὐτό. Τὴν ὥρα πού τά λές στόν ἐξομολόγο, ἔρχεται ἡ θεία χάρις καί σέ ἀπαλλάσει ἀπ' ὅλα τά ἄσχημα βιώματα καί τίς πληγές καί τά ψυχικά τραύματα καί τίς ἐνοχές, διότι, τὴν ὥρα πού τά λές, ὁ ἐξομολόγος εὐχεται θερμὰ στόν Κύριο γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ σου» [8].**

«**Ἡ θεία ψυχανάλυση**», ὅπως ἀποκαλοῦσε ὁ Γέροντας, τὴν ἀνωτέρω διαδικασία τῆς Γενικῆς ἐξομολόγησης, εἶναι αὐτὴ πού ὀδηγεῖ στήν ἀληθινὴ ψυχοθεραπεία. Ἐξωτερικά ἡ Γενικὴ Ἐξομολόγηση, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Γέροντας, μοιάζει μέ τὴν ψυχανάλυση. Στὴν πραγματικότητα εἶναι κάτι πάρα πολὺ ἀνώτερο καί ἀποτελεσματικότερο. Στὴν «κοσμικὴ ψυχανάλυση» γίνεται μιὰ ἀναμόχλευση τοῦ συνειδητοῦ καί τοῦ ἀσυνειδήτου τοῦ ἀνθρώπου, χωρίς ὅμως δυνατότητα θεραπείας. Αὐτό συμβαίνει διότι ἡ ψυχὴ δέν θεραπεύεται, παρά διὰ τῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ (τῆς Θείας Χάρης). Ἴσως μάλιστα διὰ τῆς «κοσμικῆς ψυχανάλυσης» γίνεται καί ζημία, ἀφοῦ ὅταν κανεὶς ἀνακατεῦει τὸν βοῦρκο, θολώνει ὅλο τό νερό καί προκαλεῖ ἀνάδοση δυσωδῶν ἀναθυμιάσεων.

Ἡ Γενικὴ Ἐξομολόγηση, ὅμως ἐπειδὴ διοχετεύει τὴν θεραπευτικὴ χάρι, στό συνειδητό καί τό ἀσυνειδητό τοῦ ἀνθρώπου, ἐνεργεῖ σάν μιὰ «θεία ψυχανάλυση καί ψυχοθεραπεία ἀληθινὴ». Νὰ τί

διηγείται ὁ Γέροντας: «Εἶχε ἔλθει σ' ἐμένα πρό καιροῦ μία κυρία, πού ἔκανε αὐτοῦ τοῦ εἴδους τήν ἐξομολόγηση καί βρῆκε μεγάλη ὠφέλεια. Βελτιώθηκε ἡ ψυχολογική της κατάσταση, διότι τήνε βασάνιζε κάτι. Ἔστειλε, λοιπόν, αὐτή μία φίλη της καί πήγαμε ἔξω στό βράχο, στά Καλλισία. Καθίσαμε καί ἄρχισε κι ἐκεῖνη νά μοῦ μιλάει. Τῆς λέω:- Νά μοῦ πεῖς ὅ,τι αἰσθάνεσαι. Ἄν σέ ρωτήσω ἐγώ γιά κάτι, νά μοῦ πεῖς. Ἄν δέν σέ ρωτήσω, νά συνεχίσεις νά τά λέεις, ὅπως τά αἰσθάνεσαι. Ὅλ' αὐτά πού μοῦ ἔλεγε, τά παρακολουθοῦσα ὄχι ἀπλῶς μέ προσοχή, ἀλλά “ἔβλεπα” μέσα στόν ψυχικό της κόσμο τήν ἐπίδραση τῆς προσευχῆς. Τήν παρακολουθοῦσα μέσα στήν ψυχή της κι **“ἔβλεπα” ὅτι πήγαινε χάρις μέσα της, ὅπως τήνε κοιτάζα ἐγώ.** Διότι στόν πνευματικό ὑπάρχει χάρις καί στόν παπά ὑπάρχει χάρις. Τό καταλαβαίνετε; Δηλαδή, **ἐνῶ ἐξομολογεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἱερέας προσεύχεται γι' αὐτόν. Συγχρόνως ἔρχεται ἡ χάρις καί τόν ἐλευθερώνει ἀπ' τά ψυχικά τραύματα, πού γιά χρόνια τόν βασανίζουν, χωρίς νά γνωρίζει τήν αἰτία τους.** Ὡ, αὐτά τά πιστεύω πολύ! Στόν ἐξομολόγο μπορεῖς νά μιλήσεις ὅπως αἰσθάνεσαι, ἀλλά δέν εἶναι αὐτό τόσο σημαντικό, ὅσο εἶναι τό **ὅτι κοιτάζει μέσα στήν ψυχή σου προσευχόμενος ὁ παπάς καί βλέπει πῶς εἶσαι καί σοῦ μεταδίδει τήν χάρι τοῦ Θεοῦ.** Ἐχει ἀποδειχθεῖ ὅτι αὐτό τό κοίταγμα εἶναι πνευματικές **“ἀκτίνες”** πού σέ **ξαλαφρώνουν καί σέ θεραπεύουν,** μή νομίζετε ὅτι εἶναι ἀκτίνες φυσικές. Εἶναι ἀλήθεια αὐτά τά πράγματα. Καί μέ τόν Χριστό τί ἔγινε; Ἐπιασε τό χέρι τῆς αἰμορροούσης καί εἶπε: “Ἐγώ γάρ ἔγνωνα δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ”. Θά πεῖς: “Ναί, μά ἦταν Θεός”. Ὁ Χριστός βέβαια ἦταν Θεός, ἀλλά μήπως καί οἱ Ἀπόστολοι δέν κάνανε τό ἴδιο; **Ὅλοι οἱ πνευματικοί, οἱ ἐξομολόγοι, ἔχουν αὐτήν τήν χάρι κι ὅταν εὐχονται, τήν ἐκπέμπουν ὡς ἄγωγοί.** Για παράδειγμα, θέλουμε ν' ἀνάψουμε ἐδῶ πέρα μία θερμάστρα καί βάζουμε ἕνα καλώδιο, ἀλλά δέν μπορεῖ νά κάνει ἐπαφή, διότι τό καλώδιο δέν εἶναι στήν πρίζα. Ἄν, ὅμως, τό καλώδιο μπεῖ στήν πρίζα, μόλις κάνει τήν ἐπαφή, ἔρχεται τό ρεῦμα μέσω αὐτοῦ τοῦ ἀγωγοῦ. Εἶναι πνευματικά πράγματα τῆς θρησκείας μας αὐτά. Μπορεῖ νά λέμε γιά καλώδιο, ἀλλά στήν πραγματικότητα αὐτή εἶναι **“ἡ θεία ψυχανάλυση”**»^[9].

Ἰερομόναχος Σάββας Ἀγιορείτης

<http://Hristospanagia3.blogspot.com>

Ἀπόσπασμα ἀπό τήν μελέτη: Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Γέροντος Πορφυρίου Ἀγιορείτου

[1] Ὁ.π. σελ. 367.

[2] Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, σελ. 236 (Β' ἔκδοση).

[3] *Διδαχή Γ'* 173-4, ἔκδ. Ἰω. Μενούνου, *Κοσμοῦ τοῦ Αἰτωλοῦ, Διδαχές*, Ἀθήνα 1979, σ. 231.

[4] Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, σελ. 212 (Β' ἔκδοση).

[5] Ὁ. π. σελ. 372-373. Καί συνεχίζει ὁ Γέροντας: «Ὁ ἄνθρωπος τότε δέν μπορεῖ νά κάνει τίποτε, ἀχρηστεύεται. Λέει: “Εἶμαι ἀμαρτωλός, ἄθλιος, εἶμαι τοῦτο, εἶμαι κεῖνο, δέν ἔκανα τοῦτο, δέν ἔκανα κεῖνο... Ἐπρεπε τότε, δέν ἔκανα τότε, τώρα τίποτε... Πᾶνε τά χρόνια μου χαμένα, δέν εἶμαι ἄξιος”. Τοῦ δημιουργεῖται ἕνα **αἴσθημα κατωτερότητας**, ἕνας ἄκαρπος αὐτοεξευτελισμός, ὅλα γι' αὐτόνε εἶναι ρημάδια. Ξέρετε τί βαρὺ πρᾶγμα εἶναι αὐτό; **Εἶναι ψευτοταπείνωση.** Ὅλ' αὐτά εἶναι σημάδια ἀπελπισμένου ἀνθρώπου, πού τόν ἔχει κυριεύσει ὁ σατανᾶς. Ὁ ἄνθρωπος φτάνει στό σημεῖο νά μή θέλει οὔτε νά μεταλάβει, νομίζει ὅτι εἶναι ἀνάξιος γιά τά πάντα. Προσπαθεῖ νά ἐξουθενώσει τή δράση του, τόν ἑαυτό του, γίνεται ἀχρηστος. Αὐτή εἶναι παγίδα πού στήνει ὁ σατανᾶς, γιά νά χάσει ὁ ἄνθρωπος τήν ἐλπίδα του στήν ἀγάπη του Θεοῦ. Αὐτά εἶναι φοβερά, ἀντίθετα πρὸς τό Πνεῦμα του Θεοῦ».

[6] Ἅγιου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, TLG, Work #152 58.700.33 to Work #152 58.700.46.

[7] Γ. Σ. Κρουσταλάκη, *Ὁ Γέρον Πορφυρίος*, ἔκδ. Ἰχνηλασία, Ἀθήνα 1997, σελ. 51.

[8] Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, στ' ἔκδοση, Χανιά 2005, σελ. 369-370.

[9] Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, σελ. 369-372.

Two Kinds of Repentance

False: Wordly sorrow -
heart toward sin hasn't
changed (continue in sin)

Judas, Esau, Adam & Eve

"I'm sorry about leaving
you and the children,
but I don't love you."

True: godly sorrow -
a change of heart

Saul (Paul), Prodigal Son,
Thief on the cross

"I'm sorry I had an affair.
Please forgive me."

**"... Whoso confesseth and
forsaketh them [sins] shall
have mercy."** (Proverbs 28:13)